O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR TA'LIM VAZIRLIGI
SAMARAQAND DAVLAT UNIVERSITETI

Ro'yxatga olindi:
№ BD-60510100-YFGB706
2023 yil
22.09

"TASDIQLAYMAN"
SamDU rektori:
R.I.Xalmuradov
2023 yil "__" _____

YOSH FIZIOLOGIYASI VA GIGIYENASI

FAN DASTURI

Bilim sohasi:	500000 – Tabiiy fanlar, matematika va statistika
Ta'lim sohasi:	510000- Biologik va turdosh fanlar
Ta'lim yo'nalishi:	60510100–Biologiya (turlar bo'yicha)

Fan/modul kodi *YFGB706*	**O'quv yili** 2026-2027	**Semestr** 7	**ECTS – Kreditlar** 6	
Fan/modul turi Majburiy	**Ta'lim tili** O'zbek		**Haftadagi dars soatlari** 4	
1. **Fan nomi**		**Auditoriya mashg'ulotlari (soat)**	**Mustaqil ta'lim (soat)**	**Umumiy (soat)**
Yosh fizialogiyasi va gigiyenasi		72	108	180

Samarqand-2023

2.	
1	**I. Fanning mazmuni** **Fanni o'qitishdan maqsad** - ontogenezning turli davrlarida organizmning fiziologik xususiyatlari, bo'lishi mumkin bo'lgan buzilishlar va ularni korreksiyalash, hayot kechirish faoliyati, organizmning bir butunligi, uning tashqi muhit bilan uzviy bog'liqligi, organizm, a'zo-tizimlari fiziologik faoliyati va ularning boshqarilishida asab va gumoral tizimlar roli, boshqarilish mexanizmlari, tashqi muhitga moslashish mexanizmlari haqidagi bilimni amalda qo'llashga erishish ko'zda tutiladi.
2	**Fanning vazifasi** - Turli a'zo, tizim va umuman organizmni faoliyat ko`rsatish xususiyatlarini o`rganish; turli yosh davrlarida organizm faoliyatining xususiyatlarini belgilovchi ekzogen va endogen omillarni aniqlash; yoshning ob'ektiv mezonlarini aniqlash, individual rivojlanish qonuniyatlarini o'rnatish.
	Fanning mazmuni
	II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg`ulotlari)
	II. I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi^
M1	**Kirish.** "Yosh fiziologiyasi va gigiyenasi" fanining ahamiyati, vazifalari, metodologiyasi. "Yosh fiziologiyasi va gigiyenasi" fanining rivojlanish tarixi. O`zbekiston olimlarining "Yosh fiziologiyasi va gigiyenasi" fanining rivojiga qo'shgan hissalari. Salomatlik haqida tushuncha. "Yosh fiziologiyasi va gigiyenasi" fanining pedagogika, psixologiya, valeologiya va boshqa fanlar bilan bog'liqligi.
M2	**O'sish va rivojlanishning umumiy qonuniyatlari.Organizm va muhit.** Ontogenez haqida tushuncha. Odam umrining davrlarga bo'linishi. O`sish va rivojlanishning garmoniyasi va geteroxroniyasi. Turli yosh davrlarda tana proporsiyasining o'zgarishi. Bolalarni aqliy va jismoniy rivojlanishini baholash. Tashqi muhit omillarining bola organizmini rivojlanishiga ta'siri. Akseleratsiya va retardatsiya, ularning sabablari. Yoshlik davrlari va yoshga oid o`zgarishlar haqida tushuncha. Irsiyat haqida tushuncha. Hujayraning umumiy tuzilishi. Xromosomalarning irsiy axborotlarni tashish mexanizmi. Irsiy va tug`ma kasalliklar va ularning

	turlari. Abiotik, biotik va antropogen omillarning ta'siri. Stressogen omillar. Adaptatsiya va akklimatizatsiya. Irsiyat va muhitning o`sish va rivojlanishga ta'siri.
3	**Nerv tizimining umumiy fiziologiyasining yosh xususiyatlari.** Nerv tizimining ahamiyati va umumiy tuzilishi. Neyron haqida tushuncha. Glial hujayralar, ularning ontogenezda o`zgarishlari. Nerv tolasining xususiyatlari (qo`zg`aluvchanlik, o`tkazuvchanlik, labillik, refrakterlik). Sinaps orqali qo`zg`alishning o`tishi. Neyron va nerv tolalarining yoshga bog`liq xususiyatlari. Refleks nerv faoliyatining asosiy shaklidir. Nerv markazlari haqida tushuncha. Nerv markazlarining fiziologik xossalari: qo'zg'alishning bir tomonlama o`tishi, sekinlashib o'tishi, ta'sirotlarni summatsiyasi, transformatsiyasi, faoliyat qoldig`i, kislorod tanqisligiga chidamsizlik, irradiatsiya, induksiya, A.A.Uxtomskiyning dominanta qonuni. Nerv markazlaridagi tormozlanish, uning yoshga oid xususiyatlari.
4	**Markaziy nerv tizimining xususiy fiziologiyasi.** Markaziy nerv sistemasining filogenezi va ontogenezi. Markaziy nerv sistemasi bo'limlarining yoshga oid xususiyatlari. Orqa miya va uning yosh xususiyatlari. Uzunchoq miya, o`rta miya, oraliq miya, miyacha, katta yarimsharlar po'stlog'i va ularning yosh xususiyatlari. Limbik tizim va po`stloq osti yadrolari. Elektroensefalogramma to`lqinlari va ularning yosh xususiyatlari. Vegetativ nerv sistemasining o'ziga xos va yoshga xos xususiyatlari. Retikulyar formatsiyaning ontogenezda rivojlanishi. Organizm reflektor faoliyatining yosh xususiyatlari.
5	**Oliy nerv faoliyatining yosh xususiyatlari.** Oliy nerv faoliyati haqida tushuncha.Oliy nerv faoliyatini tekshirish usullari. Shartli va shartsiz reflekslar haqida tushuncha. Shartli reflekslarning hosil bo'lishidagi shart-sharoitlar va mexanizmlar. Bolalarda shartli reflekslarning shakllanishi. Bosh miya po'stlog'ida tormozlanish jarayonlari, ularning turlari. Reflekslarning tormozlanishi – tarbiyaning fiziologik asosidir. Bosh miya po'stloq qismini analitik-sintetik faoliyati. Dinamik stereotip, nutq funksiyasi va uning fiziologik asosi. Bolalar oliy nerv faoliyatining neyrodinamik tiplari va ularning plastikligi. Odamda oliy nerv faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari. Bolalarda musbat va manfiy shartli reflekslarning hosil bo'lishi. Chamalash refleksi. Xotira, uzoq muddatli va qisqa muddatli xotiralar. Ehtiyojlar va mayl-istaklar. Uyqu, tush ko'rish, gipnoz. Stress va distress. Charchash va qattiq charchash. Nevroz (asabiylik). Asab buzilishini oldini olish.
6	**Analizatorlarning yosh xususiyatlari va gigiyenasi** Analizatorlarning umumiy tuzilishi va ahamiyati. Analizatorlarning turlari. Ko'rish analizatorlari; ko'zning optik tizimi. Akkomodatsiya. Ranglarni sezish. Ko'rish o'tkirligi. YAqindan va uzoqdan ko'rish. Ko'rish qobiliyatining pasayishini oldini olish. O'quv xonalarining yoritilishiga qo'yilgan gigienik talablar. Eshitish analizatori. Bolalarda eshitish organining rivojlanishi. Eshitish gigienasi. Muvozanat apparati. Teri va hid bilish sezgisi.

M7	**Ichki sekretsiya bezlarining yosh xususiyatlari.** Organizmdagi fiziologik jarayonlarini neyroendokrin sistemasi orqali boshqarilishi. Ichki sekretsiya bezlari haqida tushuncha. Gormonlar, ularning vazifasi. Organizmning gumoral boshqaruvida gormonlarning tutgan o'rni. Ichki sekretsiya bezlarining o'zaro ta'siri. Gormon va stress. Gormonlar va jinsiy etilish. Ichki sekretsiya bezlarining yoshga oid xususiyatlari. Gipotalamo-gipofizar tizimi, qalqonsimon bez, qalqonsimon yon bezlari, ayrisimon bez (timus), buyrak usti bezlari, oshqozon osti bezi. Jinsiy bezlar va jinsiy etilish.
M8	**Ovqat hazm qilish tizimining yosh xususiyatlari va ovqatlanish gigiyenasi.** Og'iz bo'shlig'ida, me'da va ichakda ovqat hazm bo'lishining xususiyatlari. Me'da osti bezi sekretsiyasining ontogenezda o'zgarishi. Jigarning ovqat hazm qilishdagi ahamiyati. Moddalar va energiya almashinuvining yoshga oid xususiyatlari. Bola o'sishi va rivojlanishida suv, mineral tuzlar va vitaminlarning ahamiyati. Turli yosh davrlarda bolalar ovqatlanishining o'ziga xosligi. Me'da va ichak kasalliklarini oldini olish. Ovqatlanish gigienasi.
M9	**Yurak-tomir va qon tizimining yosh xususiyatlari va gigiyenasi** Qon aylanishining ahamiyati. Yurakning tuzilishi va asosiy funksiyasi. Qon-tomir tizimining yoshga oid xususiyatlari. Katta va kichik qon aylanish doiralari. Homilada qon aylanishi. Yurak avtomatiyasi. Yurakning ish davrlari. Yurakdagi elektr hodisalar. Yurakning funksiyalari va yosh xususiyatlari. Puls va qon bosimi. Ularning yoshga oid xususiyatlari. Bolalar orasida tarqalgan yurak-qon tomir kasalliklari, ularni davolash va oldini olish.
M10	**Nafas olish tizimining yoshga oid xususiyatlari** Nafas olishning ahamiyati. Tashqi va ichki nafas olish. O 'pkaning tiriklik sig 'imi. O 'pka ventilyasiyasi. O 'pkada gazlar almashinuvi. Uning yoshga, jismoniy mashqqa bog 'liqligi. Muskul ishi vaqtida nafas olish. Nafas olishni boshqarilishi, yoshga oid xususiyatlari. Nafas gigiyenasi.
M11	**Ayiruv a'zolari tizimining yoshga oid xususiyatlari.** Ayiruv jarayonlarining ahamiyati. Buyraklar tuzilishi, funksiyasi va yosh xususiyatlari. Siydik hosil bo 'lish mexanizmi (filtratsiya, reabsorbsiya, sekretsiya). Siydik ajralishining yoshga bog 'liq xususiyatlari. Bolalarda kechasi siydik tuta olmasligi, uning kelib chiqish sabablari.

III. Laboratoriya mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar.

Laboratoriya mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. laboratoriya qoidalari va tajriba usullari bilan tanishish
2. Bolalarning,somotametrik ko'rsatkichlarini aniqlash.
3. Qo'l muskul kuchini aniqlash.Dinamometriya.
4. Muskullarning charchashini tekshirish
5. Yurak faoliyatini reflektor boshqarilishi. Danini Ashner tajribasi. Golts tajribasi
6. Arterial pulsni sanash va yurak tonlarini eshitish
7. Qon bosimini aniqlash
8. Gemoglobin miqdorini aniqlash
9. Bolalarda eritrosit va leykositlar miqdorini sanash
10. Qonning ivishini Duyuk va Fonio Miloni usulida aniqlash
11. Qon guruhi va Rh ni aniqlash
12. Nafas olish va chiqarish mexanizmi. Donders moduli.
13. O'pkaning tiriklik sig'imini aniqlash-spirometriya
14. Bolalarda faol diqqatni yoshga qarab o'zgarishini aniqlash
15. Bolalarda erkin harakat tezligining yoshga oid xususiyatlarini aniqlash
16. Refleks yoyi va vaqtini aniqlash.
17. Odamda tizza refleksini o`rganish
18. So'lak fermentlari ta'sirida kraxmalning gidrolizlanishining yoshga oid xususiyatlarini aniqlash
19. Turli yoshda asosiy almashinuvni aniqlash
20. Ovqat ratsionini tuzish
21. Bolalar tana haroratini o'lchash
22. Ko`z o`tkirligini Golovin jadvali bilan aniqlash
23. Odamda qisqa muddatli eshituv xotirasi hajmini aniqlash
24. Teridagi termo va taktil retseptorlarni aniqlash
25. **Ta'm bilish retseptorlari**
26. **Dars honalarini va dars jarayonlarini gigiyenik baholash**

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Nerv tizimining rivojlanishi, yosh xususiyatlari. Refleks.
2. Irsiy va tug'ma kasalliklar.
3. Bolalarda qaddi-qomatning shakllanishi va kamchiliklari. Osteoporoz.
4. Bolalar organizmini to'g'ri rivojlanishida tashqi muhitning roli.
5. Maktab ekologiyasi.
6. Tayanch-harakat apparatining yoshga oid xususiyatlari
7. O'smirlar organizmida energiya sarfi
8. Prenatal rivojlanishning asosiy boskichlari.
9. Xotirani rivojlantirish usullari.
10. Ona suti – eng adekvat ozuqa.
11. Kichik maktab yoshidagi bolalarda po'stloq dinamikasining xususiyatlari.

12. Bolalarda uchraydigan infeksion kasalliklar, manbalari va tarqalish yo'llari.
13. Muskul ishi va gimnastika mashg'ulotlarining organizmga ta'siri.
14. O'quvchilarning aqliy mehnatini tashkil etilishiga qo'yiladigan gigienik talablar.
15. Bolalarda Vitaminlar almashinuvi
16. Bolalarning Jinsiy tarbiya
17. Rivojlanishdagi kritik davrlar
18. Zararli odatlar va ularning oldini olish
19. Ichki sekretsiya bezlarining yoshga oid fiziologik xususiyatlari
20. Bolalarda Vitaminlar yetishmasligi oqibatlari
21. Eshitish va Vestibulyar apparatning yoshga oid hususiyatlari
22. Bolalarda emotsianal steresslarni oldini olish usullari
23. Bolalarda hissiyotlar xususiyatlari
24. Muskulklar faoliyati va bolaning jismoniy imkoniyatlari
25. Diqqatning neyrofiziologik xususiyatlari va ontogenezda o'zgarishi
26. Turli iqlim sharoitlarida nafas olish va chiqarish
27. Qonning fizik kimyoviy xususiyatlarining yoshga oid fiziologiyasi
28. Bolalarda ovqatlanish normalari va ratsionlarining o`ziga xosligi
29. Darslarning gigiyenik talablari
30. Dars xonalariga qo'yiladigan gigiyenik talablar

3. **V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)**

Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

- barcha funksional tizimlarning o'zaro uyg'unlashgan holda ishlashi, zamonaviy tibbiy va biokimyoviy uslublar va funksional tizimlarning o'ziga xos moslashuvi haqida ***tasavvur va bilimga ega bo'lishi;***
- bolalarning yoshiga mos holda aqliy va jismoniy yuklamalarni tanlash; oliy nerv tizimiga qarab individual yuklamalarni tanlash; antropometrik ko'rsatkichlarni aniqlash; turli sharoitda atrof-muhitga gigienik baho berish; ta'lim jarayonida yoshga oid xususiyatlarni hisobga olish ***ko'nikmalariga ega bo'lishi;***
- olingan bilimlarni kasbiy faoliyatida qo'llay olish ***malakasiga ega bo'lishi kerak.***

4. **VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:**

- ma'ruzalar, taqdimot slaydlari;
- Klaster, vaziyatli masalalar, test, bliss savollar;
- kuzatish, qiyoslash, munozara.

5. **VII. Kreditni olish uchun talablar:**

Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'liq o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa

	topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat ishini topshirish
6.	**Asosiy adabiyotlar:** 1. Rajamuradov Z.T., Bozorov B.M. va boshqalar Yosh fiziologiyasi va gigiyenasi. Toshkent, "Tafakkur bo`stoni"-2013.-400b. 2. K .Sodiqov, S .H .A ripova, G .A .Shahm urova, «Y osh fiziologiyasi va gigiyena». «Yangi asr avlodi», 2009-yil. 3 Almatov K.T. Allamuratov SH.I. Odam va hayvonlar fiziologiyasi. Toshkent: O'zMU, 2004. – 580 6.Махмудов Э.,Алламуродов Ш. Возрастная физиология. Ташкент, 2006. 4 Rajamurodov Z.T., Radjabov A.I., Bozorov B.M. Odam va hayvonlar fiziologiyasi. Toshkent. «Fan». 2010. **Qo'shimcha adabiyotlar:** 5 Хрипкова А.Г., Антропова М.В., Фарбер Д.А. Возрастная физиологии. - М.: Просвещение, 1990. - 320 с. 6 Клемешева Л.С., Алматов К.Т., Матчанов А.Т. Возрастная физиологии. – Т. 2002. 7 Содиқов Қ.С. "Ўқувчилар физиологияси ва гигиенаси". Тошкент. "Ўқитувчи". 1992 й. 8 Антропова М.В. "Болалар ва ўсмирлар гигиенаси". М.Медицина, 2002 й. 9 Хрипкова А.Г., Антропова М.В., Фарбер Д.А. "Ёш физиологияси ва гигиенаси". М. Просвешение. 1990 г. 10 Francis M. Walters, A.M. Physiology and hygiene. D.C. Heath and Co. – Publishers. 2005 11 Davies D. Child development A Practitioner's Guide// The Guilfordpress. NewYork. –2010.- 494 p. **Axborot manbalari (saytlar):** 12 http://arsob.narod.ru/PHA.html 13 http://bakumedinfo.com/index. 14 http://bio.olymp.mioo.ru/course/view.php?id=13 15 http://www.bio.bsu.by/physioha/kursy.html 16 http://www.fiziolog.ru/ 17 http://www.petrsu.ru/Chairs/physiology.html 18 window.edu.ru/window/library 19 www.ziyonet

Fan o'qituvchisi to'g'risida ma'lumot

Mualliflari:	M.S.Kuziyev – SamDU, "Odam va hayvonlar fiziologiyasi va biokimyo" kafedrasi mudiri, dotsent (tel:(94)2874326 6,7,4,9,2,11.
E-mail:	mirzohid_kuziyev@mail.ru
Tashkilot:	Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti
Taqrizchilar:	F.A. Ro'ziyev – SamDU Biokimyo instituti Genetika va biotexnologiya kafedrasi mudiri, dotsent D.D. Aliyev – SamTI, "Genetika va tibbiy biologiya" kafedrasi mudiri, DSc.

Mazkur sillabus universitet o'quv-uslubiy Kengashining 2023-yil ___-avgustdagi 1-sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangan.

Mazkur sillabus *Biokimyo instituti kengashining 2023 yil __ ____dagi 1-sonli yig'ilishida ko'rib chiqilgan va tasdiqlangan.*

Mazkur sillabus "Odam va hayvonlar fiziologiyasi va biokimyo" kafedrasining 2023-yil ___-iyundagi _____-sonli yig'ilish bayoni bilan ma'qullangan.

SamDU o`quv ishlari bo`yicha prorektor — **prof. A.S. Soleyev**

2-O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i: — **M.R.Boboxonov**

Biokimyo instituti direktori: — **S.X. O'raqov**

Kafedra mudiri: — **M.S.Kuziyev**

Tuzuvchilar: — **M.S.Kuziyev**

Самарқанд Давлат университети, 5110400-Биология таълим йўналиши талабалари учун мўлжалланган "Ёш физиологияси ва гигиенаси" фанининг фан дастурига

ТАҚРИЗ

Бугунги кунда биология фанларига қизиқиш ортиб бормоқда. Тирик организмда кечадиган жараёнларни ёшга боғлиқ ҳолда ўзгаришини ўрганиш муҳим вазифалардан ҳисобланади. Шу боисдан "Ёш физиологияси ва гигиенаси" фанини биология йўналишлари бўйича таълим олаётган барча талабаларга ўқитилиши муҳим аҳамият касб этади. Фанни ўқитиш жараёнида маъруза билан бир каторда лаборатория дарслари ҳам чуқур ўтилиши талабаларни лабораторияда ишлашга ўргатиш ва унинг сифатини, назорат қилиш катта аҳамиятга эга. Бу йўналишда лаборатория дарсларида замонавий асбоб-ускуналардан фойдаланиш муҳим аҳамият касб этади. Талабалар мустақил равишда лабораторияда ишлаш учун маълум даражада билимга эга бўлиши ва лаборатория жиҳозларидан тўла фойдаланиш қобилиятига эга бўлиши керак. Бунинг учун эса маъруза ва лаборатория машғулотларини бажариши зарур ҳамда асосий ва қўшимча адабиётлардан фойдаланишлари керак.

Асосий қисмда (маъруза) фанни мавзулари мантиқий кетма-кетликда келтирилган. Ҳар бир мавзунинг моҳияти асосий тушунчалар ва тезислар орқали очиб берилади. Бунда мавзу бўйича талабаларга ДТС асосида етказилиши зарур бўлган билим ва кўникмалар тўла қамраб олинган. Асосий қисм сифатига қўйиладиган талаб мавзуларнинг долзарблиги, уларнинг иш берувчилар талаблари ва ишлаб чиқариш эҳтиёжларига мослиги, мамлакатимизда бўлаётган ижтимоий-сиёсий ва демократик ўзгаришлар, иқтисодиётни эркинлаштириш, иқтисодий-ҳуқуқий ва бошқа соҳалардаги ислоҳатларнинг устувор масалаларини қамраб олиши ҳамда фан ва технологияларнинг сўнги ютуклари эътиборга олинган.

"Ёш физиологияси ва гигиенаси" фанидан талабалар лабораторияда ишлаш учун махсус лаборатория ишланмалари ҳамда замонавий асбоб-ускуналар билан ишлаш қоидалари ва кўрсатмалари йўқлигини ҳамда ўқув жараёни учун жуда кераклигини эътиборга олганда, фан дастурига киритилган лаборатория мавзулари муҳим аҳамиятга эга.

Фан дастурида талабаларнинг ҳар бир бобни ўзлаштиришлари зарурий мавзулар ҳамда фанни ўқитишда қўлланиладиган асосий услублар батафсил ёритилган. Ўз навбатида, дастурда талабалар ва магистрантлар "Ёш физиологияси ва гигиенаси" фанидан мустақил ишларни бажаришлари учун ҳам дастурга киритилган мавзулардан фойдаланиш имкониятлари мавжуд. Умуман олганда ушбу фан дастури ДТС талабларига тўлиқ жавоб беради.

Самарқанд тиббиёт институти "Генетика ва тиббий биология" кафедраси ўқитувчиси, б.ф.н.: **Алиев Д.Д.**

Самарқанд Давлат университети, 5110400-Биология таълим йўналиши талабалари учун мўлжалланган "Ёш физиологияси ва гигиенаси" фанининг фан дастурига

ТАҚРИЗ

Сўнги пайтларда табиий фанларни ривожлантириш ва малакали билимга эга бўлган мутахассисларни тайёрлашга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Ушбу дастур Ёш физиологияси ва гигиенаси турли аъзо тизим ва умуман организмни фаолият кўрсатиш хусусиятларини ўрганиш; турли ёш даврларида организм фаолиятининг хусусиятларини белгиловчи экзоген ва эндоген омилларни аниқлаш; ёшнинг объектив мезонларни аниқлаш индивидуал ривожланиш қонуниятларини ўргатади. Бу курсни ўқитишда, биринчи навбатда, табиий шароитларда ҳайвонот дунёси ривожланишининг турли даражаларига хос бўлган умумий функционал қонуниятларга, ҳамда алоҳида физиологик функцияларга ва улар нималар билан боғлиқлигига, организмнинг барча тизимларини умумий фаолиятида уларнинг тутган ўрни қандай эканлигини тушуниш билан бирга, алоҳида функцияларни, турли хил турдаги ҳайвонларда, уларнинг яшаш тарзи ва муҳити ҳамда бошқа омилларга боғлиқ равишда шаклланиши қай тарзда амалга ошишини ҳам ўргатади. Бу курсни ўқитишдан мақсад онтогенезнинг турли даврларида организмнинг физиологик хусусиятлари бўлиши мумкин бўлган бузилишлар ва уларни коррекциялаш ҳаёт кечириш фаолияти организмнинг бир бутунлиги унинг ташқи мухит билан узвий боғликлиги организм аъзо-тизимлари физиологик фаолияти ва уларнинг бошқарилиши кўзда тутилган.

Ёш физиологияси ва гигиенаси фанидан лаборатория дарсларида замонавий асбоб-ускуналардан фойдаланиш муҳим аҳамият касб этади. Талабалар мустақил равишда лабораторияда ишлаш учун маълум даражада билимга эга бўлиши ва лаборатория жиҳозларидан тўла фойдаланиш қобилиятига эга бўлиши керак. Бунинг учун эса маъруза ва лаборатория машғулотларини бажариши зарур ҳамда асосий ва қўшимча адабиётлардан фойдаланишлари керак.

Фан дастурида талабаларнинг ҳар бир бобни ўзлаштиришлари зарурий мавзулар ҳамда фанни ўқитишда қўлланиладиган асосий услублар батафсил ёритилган. Ўз навбатида, дастурда талабалар ва магистрантлар "Ёш физиологияси ва гигиенаси" фанидан мустақил ишларни бажаришлари учун ҳам дастурга киритилган мавзулардан фойдаланиш имкониятлари мавжуд. Умуман олганда ушбу фан дастури ДТС талабларига тўлиқ жавоб беради.

Самду "Одам ва хайвонлар физиологияси ва биокимё" кафедраси профессори б.ф.д.: **Ражамуродов З.Т.**